

STENOMUSEN 95

MEDLEMSBLAD FOR SCIENCE MUSEERNE VENNER – JUNI 2025

- Sommeren på Science Museerne
- Væksthusenes vilde baghave
- Delvis solformørkelse
- Om bryster og den oversete krop
- Det rette sindelag?
- OFN – 10 år med livestreaming
- Rundvisninger i Uniparken

Sommeren på Science Museerne

Sommerferien på Science Museerne byder i år på masser af aktivitet på alle vores lokationer. Flere af dem løber af stablen for første gang, så det bliver spændende at se, hvor stor interessen er.

Vi håber, at mange nysgerrige gæster kommer på besøg på Science Museerne denne sommer. Vi er i hvert fald klar med en masse gode oplevelser, hvad enten man går på opdagelse blandt planter, planeter og stjerner eller molekyler og hjerter. God sommer til alle!

Charlotte Trolle Olsen

Ole Rømer Observatoriet

Mission Jorden – fra stjerner til småkryb: Titlen dækker over en workshop af to timers varighed målrettet børnefamilier. Gæsterne kommer tæt på teleskopet og de indendørs udstillinger, og så skal de sammen undersøge livet i Scienceparken. De fælles undersøgelser giver et samlet billede af Scienceparken som levested, og hvem der mon allerede bor der. Der skal undersøges både planter og dyr, og vi skal snakke om, hvad liv egentlig er, og hvad der skal til, for at der kan være liv. Og ikke mindst om muligheden for liv andre steder end på Jorden.

Nat på observatoriet: Det vil være muligt for børnefamilier, spejdere og andre grupper, som har lyst til at få en anderledes sommeroplevelse, at booke en af vores Sciencehytter. Gæsterne kommer med en tur i Scienceparken med en formidler, og der bliver også fortalt om observatoriets historie. Gæsterne kommer op i observatoriets kuppel, og teleskopet skal selvfølgelig bruges, hvis vejret er til det. Derefter kan gæsterne tænde bål og nyde aftenen sammen. Natten tilbringes i Sciencehytterne med kig til stjernerne.

Steno Museet

Min museumsferie: Nede i museets kælder gemmer der sig en masse spændende, fine og mærkelige ting. En del af dem tager på sommerferie i museets udstillinger i år. Gæsterne kan gå på opdagelse efter de specielle “feriegæster” i udstillingerne og finde ud af, hvilken historie en museumsgenstand kan fortælle med hjælp fra denne sommers sporleg. Der vil også være forestillinger i planetariet kl. 12 og 14 alle dage (undtaget mandag). Forestillingen vil handle om *Sommerhimlen og de lyse nætter*.

Væksthusene

Smag på verden: Hvor kommer boblerne i bubbletea fra? Smager alle bananer af det samme? Kan man spise penisplanten, og hvorfor får chili os til at svede og hikke? Dette og meget mere kan gæsterne få svar på, hvis de køber billet til den overraskende og eksklusive rundvisning *Smag på Verden*, som foregår hver onsdag aften i skolernes sommerferie.

Gæsterne får Væksthusene helt for sig selv på rundvisningen, da den foregår efter lukketid. **Plantebingo og plantehistorier:** Hver dag i sommerferien kan man desuden møde vores dygtige biologiformidlere i klimazonerne, hvor de fortæller spændende plantehistorier. Man kan også gå på jagt efter nogle af de særlige planter med vores plantebingo.

Universitetsparken

Kulturhistorisk parkrundvisning: Vores nye tilbud (se side 16) fortsætter kl. 13 alle torsdage i juli og august. På den ca. 3 km lange gåtur igennem den smukke egetræspark får gæsterne gode fortællinger om mange af universitetets gule bygninger, og man kan opleve, hvordan parken og bygningerne på smukkeste vis passer ind i det kuperede terræn. Foreløbig har der været stor interesse for rundvisningerne, så lad os håbe det fortsætter.

A photograph of a field of yellow flowers, likely Crepis biennis, in the foreground. In the background, a large, modern glass conservatory with a white frame is visible under a clear blue sky. The text 'Væksthusenes vilde baghave' is overlaid in a white, elegant script font.

Væksthusenes vilde baghave

Maj og juni er nok det perfekte tidspunkt, hvis man vil give en udlænding det bedste indtryk af den danske natur. Sådan er det også i Væksthusenes vilde baghave, hvor det myldrer frem med vilde vækster, hvoraf nogle endda er ganske sjældne.

Mange af vores haveplanter, køkkenhaven og græsplænen kæmper lige nu med tørken, men mange af planterne i *Væksthusenes vilde baghave* er tilpasset til netop det. I vores miniudgaver af overdrev, kystskrænt og strand trives planterne fint i det tørre sand og f.eks. blodrød storkenæb blomstrer lystigt med smukke, lilla blomster.

Overdrev var tidligere der, hvor husdyrene græssede, og det nød de blomstrende planter godt af, da

de så ikke skulle konkurrere med græsset. I *Væksthusenes vilde baghave* er det dog gartnerne, der leger husdyr med le og ørnenæb et par gange om året, så urterne får lys og plads.

Hov, hvad er det for en?

Botanisk have har eksisteret i 150 år, og når man roder i jorden, dukker der indimellem noget op, man ikke forventede. Det gør der også fra tid til anden i *Væksthusenes vilde baghave*.

Jacob Justesen, gartner i Væksthusene med særligt ansvar for de udendørs områder, fortæller: “Mange få ligger bare og venter i jorden på en eller anden form for ‘trigger’ – at betingelserne ændrer sig. Det kan være, at der bliver gravet et nyt sted, så frøene kommer

op i lyset, det kan være meget eller lidt regn, eller at vi måske fjerner en plante, så der pludselig bliver plads til noget andet. Faktisk har vi efterhånden flere sjældne arter herude, som vi ikke anede var her.”

Det findes i virkeligheden

*Væksthusenes vilde baghave*s naturtyper er inspireret af helt ægte steder i Østjylland. Skulle du få lyst til at besøge områderne, kan du finde turforslag i tre foldere, der guider dig rundt i tre forskellige og helt særlige naturområder. Benyt dig af de lyse aftener og det smukke sommervejr og kom ud på opdagelse. Du kan få folderne i Væksthusene eller finde dem i holderen i baghaven.

Charlotte Trolle Olsen

Strandmandstro (Eryngium maritimum)
Foto: Charlotte Trolle Olsen.

Delvis solformørkelse

Lørdag 29. marts 2025 kunne man opleve et særligt astronomisk fænomen på forårshimlen: En delvis solformørkelse. Steno Museet slog dørene op til et udsolgt arrangement.

Delvise solformørkelser indtræffer regelmæssigt, men derfor er det alligevel et fænomen, der er værd at opleve.

Kikkerter i museumshaven

Science Museerne markerede begivenheden med et "solformørkelses-event" på Steno Museet, hvor man

kunne se på Solen i kikkerter med særligt solfilter, så man kunne se solpletter og de flotte udbrud på Solens overflade. Under hele formørkelsen kunne museets gæster og personale følge med i forløbet igennem en særlig kikkert, som streamede direkte til brugernes egne telefoner. Kikkerterne var

udlånt og opstillet af Karsten Brogaard fra Institut for Fysik og Astronomi. Også Østjyske Amatørastronomer stillede kikkertudstyr op til glæde for publikum og presse. Med museets egen Sunspotter kunne børn og andre gæster på sikker vis studere en projektion af solskiven.

Eventet var udsolgt med lynets hast, og der var fin opmærksomhed fra pressen. Bl.a. lavede DR Vejret en

Astro-formidler Magnus Ingerslev Uggerhøj tog sig af den meget interesserede pressefotograf. Foto: Trine Bjerre Mikkelsen.

reportage dagen før med fokus på viden og fakta om solformørkelser, og TV2 Østjylland livebloggede fra Steno Museet på selve dagen.

Fakta om solformørkelsen

Den delvise solformørkelse startede kl. 11.27, hvor Månen gradvis passerede hen over solskiven. Der var maksimum kl. 12.20, hvor cirka $\frac{1}{3}$ af Solen var dækket. Formørkelsen sluttede kl. 13.13, og et par spredte skyer ødelagde overhovedet ikke den gode stemning i museumshaven.

En solformørkelse opstår, når Solen, Månen og Jorden står på linje i verdensrummet, og Månen er imellem de to andre himmellegemer. Det man oplever – set fra Jorden – er, at Månen passerer ind over solskiven.

Stemning fra Kenya

I planetariet var der særforestillinger med fokus på det astronomiske fænomen "formørkelser". Den sidste forestilling blev særlig, da en af museets frivillige, John Frentz, berettede om, hvordan han som udsendt lærer havde oplevet, at alle 140 elever på en skole i det nordlige Kenya under en

total solformørkelse i 1973 registrerede forskellige data. De noterede temperaturer, udseende og størrelse af den formørkede skive, samt naturens og menneskers reaktioner – fugle, der tav, køer, der begyndte at gå hjem og mødre, der løb ud efter deres børn.

Der blev desuden vist billeder af formørkelsen, originale formørkelsesbriller og materiale til orientering af befolkningen om begivenheden.

Husk brillerne

Det er vigtigt, at man ikke ser på Solen uden særlige briller. Uden beskyttelse kan man risikere alvorlige øjenskader. Hvis du vil kigge på Solen, så brug altid solformørkelsesbriller, der bortfiltrerer al skadelig stråling. Museumsbutikken har altid brillerne til salg.

Næste gang, der er delvis solformørkelse i Danmark, er 12. august 2026. Vi glæder os!

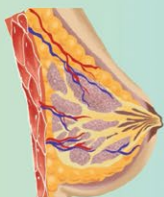
*Trine Bjerre Mikkelsen,
Ole Bjælde, John Frentz og
Aase Roland Jacobsen*

Frivillig ved Steno Museet John Frentz viser her originale solformørkelsesbriller og en avis fra 1973 i Kenya. Foto: Aase Roland Jacobsen.

Om bryster og den oversete krop

Hvordan samskaber man med udskolingsklasser om emnet "bryster" til udstillingen *Den oversete krop*? Det har været genstand for undersøgelse i udstillingens workshop-rum i løbet af foråret.

På Steno Museet er vi ikke bange for at tage fat i emner, som kan være vanskelige at tale om.

Det meste af tiden, er de der bare.

Bryster: et politisk organ

Bryster er mange ting. De er indvævet i forestillinger om både moderskab, feminitet og sex. Samtidig er de også et af kroppens mest "politiske" organer, hvis synlighed og usynlighed i det offentlige rum ofte er til debat. Set fra et biologisk perspektiv er brysterne et organ, hvis funktion er at producere mælk, og de har derfor haft en vigtig rolle i menneskehedens overlevelse. Derfor er det også tankevækkende, at de er historisk underprioriterede indenfor den medicinske forskning.

Årsagen til den manglende viden om brysternes funktion har været at både brysternes kulturhistorie og forskningsstrukturelle uligheder.

Formålet med forårets workshops har været at søge svar på, hvad udskolings elever finder særligt interessant i fortællingen om brysterne og deres oversethed.

Elevernes valg

Inden vi gik i gang med at samskabe om bryster, overvejede vi, hvordan eleverne ville reagere på emnet. Hvordan kunne vi gøre brysterne tilgængelige for alle – også for den del af klassen, som ikke havde en kropslig erfaring med at have dem? I

AI-modificeret screenshot fra video som forfatteren har skabt sammen med en udskolingsklasse.

dialog med forskere i brystkirtelvæv, Silke Chalmers og Felicity Davis fra Aarhus Universitet, udviklede vi en "faktavæg", der indeholdt både anatomiske, fysiologiske og kulturhistoriske fakta om brysterne. I stedet for at vælge én vinkel, ville vi lade det være op til eleverne.

Til selve workshoppen blev eleverne præsenteret for faktavæggen. De enkelte grupper blev derefter bedt om at vælge den ting, de fandt mest interessant, og som de syntes at andre på deres alder skulle vide noget om. Dernæst blev de i grupperne bedt om at besvare, hvad de gerne ville vide mere om, og hvordan denne viden skulle formidles i udstillingen. Således fik eleverne medbestemmelse i, hvad de ville beskæftige sig med til workshoppen. Samtidig fik museet indsigt i to ting: dels hvilke aspekter af brysterne, eleverne var interesserede i, dels hvilke præferencer, de havde til udstillingsdesign.

Udvikling af en prototype til udstillingen

Resultaterne fra de tidligste workshops pegede på, at eleverne var interesseret i både brystets biologi og dets historie. Det blev også klart, at eleverne mente, at

de skærme, der står i den eksisterende udstilling, ikke var engagerende nok.

Derfor indledte vi et samarbejde med en 8. klasse, som deltog i tre kumulative workshops i løbet af marts og april. Formålet var at udvikle en prototype til en skærm til udstillingen, der stemte overens med målgruppens præferencer.

Læringsoutputtet

Læringen fra samarbejdet kan opdeles i et internt og et eksternt læringsoutput.

Eksternt fik eleverne en dybere viden om bryster, end hvis de kun havde deltaget i et 2-timers forløb. Flere af eleverne gav også

udtryk for, at de følte, at deres indsigter blev taget seriøst, og at de værdsatte at få medbestemmelse i udviklingen af en kommende udstilling.

Internt fik vi viden om, hvordan vi kan strukturere samskabende workshops om komplekse forsknings-emner uden at gå på kompromis med museets samt forskernes faglighed. Derudover fik vi med udviklingen af en prototype stor viden om, hvordan eleverne ønsker at interagere med skærmelementer i udstillingen. Den viden kan også overføres til udviklingen af kommende udstillinger.

Mette Bonnema Fisker

Workshoprummet ligger i umiddelbar tilknytning til udstillingen Den oversete krop. Foto: Mette Bonnema Fisker.

Det rette sindelag?

Kort efter befrielsen i maj 1945 nedsatte Aarhus Universitet et "Udvalg til Undersøgelse af visse Kollegers Forhold under Besættelsen". Det fik store konsekvenser for en tysk medarbejder.

Mange danskere har for nyligt fejret 80-året for befri-

elsen 5. maj 1945. Det har mindet os om, hvor kærkommen befrielsen var for de fleste. Men der var også mange "regninger, der skulle betales" efter besættelsen. Et eksempel stammer fra Aarhus Universitet, hvor ledelsen hurtigt fandt det nødvendigt at undersøge

flere medarbejders forhold under besættelsen.

Dette bekræftes bl.a. af dokumenter i Aarhus Universitets universitetshistoriske arkiv, som varetages af Science Museerne. Dokumenterne har hidtil været klausuleret, da de rummer personfølsomme oplysninger. Men nu, da vi er over arkivlovens begrænsning på 75 år for sådanne oplysninger, kan historien frit fortælles.

Erich Schneider

Den umiddelbare anledning til undersøgelsen var tyskeren Erich Schneider, som i 1936 var blevet kaldet som professor i driftsøkonomi ved Aarhus Universitet. Som sådan var han med til at opbygge økonomistudiet og løfte det til et niveau, som i høj grad bidrog til at give status til det unge universitet.

Fagligt var der altså intet at udsætte på ham, men der var det problem, at han allerede ved sin ansættelse havde været medlem af det tyske nationalsocialistiske parti – og ikke mindst havde fortsat medlemskabet under

Erich Schneider (1900-1970). Kilde: AU Universitetshistorie.

AARHUS UNIVERSITET

Aarhus, den 17. August 1945.

Fortroligt.

Til Universitetets Lærere.

Da det ikke vil være muligt paa indeværende Tidspunkt at indkalde Lærerforsamlingen, har jeg i Dag paa eget Ansvar efter Samraad med Forretningsudvalget anmodet det af den forrige Rektor i et særligt Anliggende nedsatte Udvalg om at fungere som en forberedende kollegial Undersøgelseskommision, idet det maa siges at være i alle Parter's Interesse hurtigst muligt (helst inden Efteraarsssemestrets Begyndelse) at skabe Betingelser for en Genoprettelse af den gensidige Tillid mellem Universitetets Lærere.

Udsnit af rektor Ad. Stender-Petersens skrivelse om oprettelsen af den kollegiale undersøgelseskommision.
Kilde: AU Universitetshistorie.

hele krigen. Kunne man så være sikker på hans loyalitet over for det danske samfund? Derfor var det et påtrængende spørgsmål, om sådan en person kunne forblive i sit embede ved universitetet.

Undersøgelsesudvalget

For at få afklaret sagen nedsatte rektor Johannes Munk 28. juni 1945 et udvalg, der skulle undersøge og overveje professor Schneiders stilling ved universitetet under besættelsen. Opmærksomheden på sagen gav anledning til, at også andre personer i lærerforsamlingen, såvel som en

række studenter, kom i udvalgets søgelys.

Derfor anmodede universitetets nye rektor, Ad. Stender-Petersen, 17. august 1945 det nedsatte udvalg om at fungere som en forberedende kollegial undersøgelseskommision, der skulle fremskaffe et så alsidigt materiale som muligt til belysning af de pågældendes forhold under besættelsen, så man hurtigst muligt kunne få genoprettet den gensidige tillid mellem universitetets lærere. Til dette formål blev samtlige lærere opfordret til at meddele undersøgelseskommisionen alle oplysninger,

inkl. fortrolige, om forhold, der trængte til at komme frem i lyset.

Schneiders forsvar

Professor Schneider forklarede over for udvalget, at han siden sin ansættelse ved Aarhus Universitet udelukkende havde følt sig knyttet til Danmark og til universitetet. Den 9. april 1940 havde derfor ramt ham som et hårdt slag, og han havde straks tilbudt bl.a. universitetets formand, landsretssagfører Holst-Knudsen, at tage sin afsked, hvilket var blevet afvist. Han havde under krigen undladt at deltage i tyske arrangementer.

Derimod havde han i flere situationer protesteret mod besættelsesmagtens handlinger mod universitet og dets medarbejdere.

Angående sit medlemskab af nazi-partiet oplyste Schneider, at han ligesom andre ansatte på tyske universiteter havde været nødt til at indmelde sig i partiet i 1933. Han anså dette som en formssag, men havde ikke desto mindre været utilpas ved, at det blev pålagt partimedlemmerne, at de i deres undervisning opdrog ungdommen i en nazistisk ånd. Ved ansættelsen i Aarhus i 1936 havde den tyske ambassadør i Danmark frarådet ham at udmelde sig af partiet, men Schneider havde selv betragtet sit medlemskab som hvilende siden da.

Schneider fremhævede også, at han ikke på noget tidspunkt havde haft følelsen af, at han ikke nød tillid i lærerforsamlingen. Tværtimod havde han haft normal social omgang med sine kolleger under krigen, også privat.

Hårde beskyldninger

Netop private sammenkomster blev omdrejningspunkt for grove beskyldninger

mod Schneider. F.eks. berettede lektor i kirurgi C.E. Prip Buus for udvalget, at han på et tidspunkt havde været til eftermiddagste hos professor i kirurgi Aage Nielsen sammen med Schneider og en række andre kolleger. Her skulle Schneider og frue angiveligt have forsvaret den tyske jødepolitik energisk. Dette blev dog bestridt af Schneider, som understregede, at han altid havde ment, at behandlingen af de tyske jøder var en skamplet på det tyske folk. Andre deltagere i sel-skabet mente heller ikke, at der skulle være blevet frem-sat stødende udtalelser om behandlingen af jøderne.

Tilsvarende anførte Schneiders kollega Orla Strange Petersen over for udvalget, at Schneider ved et bridgeselskab i sit hjem i 1940 skulle have udtalt, at han intet havde imod, at England blev udslettet. Også dette blev totalt afvist af Schneider, ligesom adskillige kolleger fandt det usandsynligt, at han skulle have udtalt sig sådan.

Stærke følelser

De stærkt modstridende forklaringer illustrerer de voldsomme følelser, som var i

spil under og lige efter krigen. Det er næppe urimeligt at antage, at nogle af vidneudsagnene i højere grad var baseret på personlig modvilje end faktiske forhold. F.eks. nævnes det i Strange Petersens nekrolog, at han var en ivrig deltager i modstandskampen og at "Hans uvilje mod alt, hvad der var tysk, kunne ofte give sig endog stærke udtryk. Og det skyldtes ikke blot krigen, men var udslag af en livsholdning". Så han har åbenlyst været forudindtaget i forhold til Schneider. Det er også meget muligt, at Strange Petersen kan have følt, at Schneider stod i vejen for hans videre karriere på Aarhus Universitet, og at det derfor var belejligt at få ham elimineret.

Undersøgelsens resultat

Efter at have drøftet de oplysninger, som undersøgelseskommissionens arbejde havde tilvejebragt, konstaterede lærerforsamlingen 27. august, at der ikke for nogen af de undersøgte læreres vedkommende forelå forhold, der faldt ind under straffeloven eller den særlige lov af 7. juni 1945 om oprettelse af en ekstraordinær tjenestemandsdømstol.

I forhold til de studerende, som var blevet undersøgt, blev der udtalt en række misbilligelser og fortabelser af ret til legater, ligesom en enkelt blev bortvist fra universitet i to år.

Schneiders skæbne

Selvom formalia således var afklaret, var der stadig det moralske spørgsmål, om en professor, som var tysk statsborger, og som havde været medlem af det tyske nationalsocialistiske parti indtil 1945, kunne forblive i sit embede ved Aarhus Universitet.

For at slippe for den afgørelse sendte universitetsledelsen den varme kartoffel videre til Undervisningsministeriet, som dog straks returnerede den med en besked om, at det måtte universitet som selvejende institution virkelig selv afgøre.

Den efterfølgende diskussion af sagen i lærerforsamlingen 8. november 1945 gav anledning til meget skarpe meningsudvekslinger for og imod Schneider såvel om sagens behandling i det hele taget. Derfor fremkom der også flere modstridende forslag til, hvordan man skulle agere.

Professor SCHNEIDER indgiver sin Afskedsansøgning

Har modtaget Tilbud om et Professorat ved et tysk Universitet

Professor, Dr. E. Schneider har den 28. ds. indgivet sin Afskedsansøgning til Aarhus Universitet i Anledning af et gennem den allierede Militærregierungs Undervisningssektion i Tyskland modtaget Tilbud om et Professorat ved et tysk Universitet.

Som omtalt har der blandt adskillige Studenter været en Del Uro om Professor Schneiders Stilling under Be-

sættelsen, og hans Sag var for Tidten til Behandling i det Professorudvalg, der beskæftiger sig med Udrensningen. Meddelelsen om Forflyttelsen til Tyskland vil sikkert medvirke til at skabe Ro ved det økonomiske Fakultet.

Schneider kom allerede i 1936 til Aarhus som Professor i Driftsøkonomi. Han var oprindelig tilknyttet et tysk Universitet, rejste senere til Sverige, kom derfra til Polyteknisk Lærerskole i København og fik sluttelig Ansatelse i Aarhus.

Demokraten 29. august 1945.

I realiteten havde Schneider dog selv afgjort sagen, idet han 28. august havde bedt om afsked pr. 31. juli 1946 for til den tid at fortsætte sit arbejde i et professorat i Kiel. Derfor endte lærerforsamlingen med at fritage Schneider for sin undervisningspligt i resten af hans ansættelsestid. Og det på trods af, at flere lærere og de studerende gerne ville beholde ham.

Det kan undre, at Schneider fik så lang tids opsigelse, men det kan meget vel skyldes nogle kollegers dårlige samvittighed over, at han blev presset ud. Det er forståeligt, for kønt var forløbet bestemt ikke.

Hans Buhl

Artiklen er bl.a. baseret på

- Dokumenter i AU Universitetshistorie
- *Aarsskrift for Aarhus Universitet 1946*
- Palle Lykke, "Aarhus Universitet under besættelsen", *Århus Stifts Årbøger 1995-96*
- Svend Hylleberg, "Produktivitets-krisen i den økonomiske videnskab på Aarhus Universitet fra 1946 til 1980", *Nationaløkonomisk Tidsskrift 2023:3*.

Offentlige foredrag i Naturvidenskab – 10 år med livestreaming

I forårssemesteret 2015 kunne du for første gang opleve et naturvidenskabeligt foredrag, som blev live-streamet fra Søauditoriernes store Per Kirkeby-auditorium i Aarhus.

Foredragene blev transmitteret *live* til en lille håndfuld lokationer, hvor modige, frivillige værter var villige til at åbne dørene for offentlig-

heden for at prøve konceptet af. Det var et relativt simpelt teknisk setup dengang, men ikke desto mindre blev det taget rigtig godt imod.

Fra 5 til over 400 steder

De første fem lokationer var Samsø Biograf, Ry Biograf, Vejerslev Borger- og Kulturhus, Skjolddelev Forsamlingshus samt Gymnasiet (GU) og Naturinstituttet i

Nuuk, Grønland. I dag er antallet af lokationer vokset til flere end 400, og som kortet nedenfor viser, kan man efterhånden opleve foredragene i det meste af kongeriget Danmark (inkl. på Færøerne og i Grønland) samt enkelte steder i udlandet.

Det hele startede i Søauditoriet

Faktisk har der været afviklet naturvidenskabelige foredrag i Søauditorierne siden 2005 – altid en tirsdag aften og altid med gratis, offentlig adgang.

Det første år var arrangørerne Institut for Fysik og Astronomi, Steno Museet og den daværende videnskabshistoriske enhed Steno Institutttet i samarbejde med resten af det Det Naturvidenskabelige Fakultet ved Aarhus Universitet samt Ingeniørhøjskolen i Århus. Fra og med 2006 overtog Det Naturvidenskabelige Fakultet projektet, og i en række år blev foredragene annonceret i samarbejde med Folkeuniversitetet i Aarhus.

Sådan begyndte livestream

I forårsemestret 2007 kom det første forsøg med at transmittere foredragene fra Per Kirkeby-auditoriet, Sø-auditoriernes største auditorium, til et publikum, der befandt sig udenfor lokalet. Foredraget blev da optaget med et kamera i Per Kirkeby-auditoriet og via en kabel forbindelse sendt *live* til Søauditoriernes øvrige auditorier. Teknisk set var internettet på det tidspunkt ikke modent til en sådan transmission, så visningen kunne derfor ikke flyttes udenfor de gule mure ved søerne i Universitetsparken.

I 2013-14 kom de første transmissioner udenfor Sø-auditorierne. I første omgang hjalp en række gymnasielærere landet over med at afprøve teknikken og teste konceptet af på deres elever. På trods af små skærmbilleder og relativ dårlig opløsning gav lærerne entydigt gode tilbagemeldinger. Det gav arrangørerne ved Aarhus Universitet blod på tanden, og de kontaktede derfor de fem første lokationer, som er nævnt ovenfor. Det blev de første livestreaminger af det, vi i dag kender som "Offentlige foredrag i Naturvidenskab".

Både kamerabillede af foredragsholderen, her prof. Minik Rosing, dennes præsentation og stemningen i auditoriet livestreames. Foto: OFN.

I ti år har borgere landet over altså kunnet mødes en tirsdag aften i deres lokalområde for, via livestream, at fordybe sig i naturvidenskabelig forskning. Med tiden har teknikken udviklet sig, så det i dag næsten føles som om, at man som publikummer er til stede i Søauditoriernes.

Emnerne spænder bredt fra de mindste skalaer som DNA og kvantefysik over mere håndgribelige emner såsom myrer, jordskælv og søvn og helt op til de største størrelser i verdensrummet, når publikum er taget med på "rumsafari" blandt exoplaneter og fjerne galakser.

Målgruppen er stadig ikke mættet

På hver foredragsaften møder over 10.000 borgere troligt op til et par timer fordybet i naturvidenskabens mange afkroge, og der er ingen tegn på, at målgruppen endnu er mættet. Hvert semester melder nye værter sig begejstret ind i fællesskabet. Vi glæder os til de næste 10 år med "Offentlige foredrag i Naturvidenskab"!

Teamet bag offentlige foredrag

Du kan altid læse mere om foredragsemner, tider og steder m.v. på ofn.au.dk.

Rundvisninger i Uniparken

Nu er det muligt at komme på en guidet tur mellem de gule universitetsbygninger i Danmarks største egepark.

Universitetsparken i Aarhus byder på smuk natur, berømt arkitektur og spændende museer. Alt sammen inden for gåafstand. Ud over sine kuperede græsarealer, grøn-

ne egetræer og mange gule bygninger rummer parken også utallige gode historier.

For at få fortalt nogle af dem har museumsinspektør Hans Buhl, som bl.a. er ansvarlig for den universitets-historiske samling, og formidlingsmedarbejder Kamma Lauridsen udviklet en guidet tur rundt i uniparken.

Turens indhold

På turen får deltagerne præsenteret en række udvalgte steder i parken samtidig med, at de hører nogle af stedets spændende fortællinger. For eksempel om Victor Albeck og grundlæggelsen af Aarhus Universitet i 1928, om arkitekten C.F. Møller og opførelsen af de ikoniske gule bygninger fra de ældste til de yngste, om parkens indretning og om etableringen af den nye universitetsby i det tidligere kommunehospital. Det bliver også afsløret, hvorfor universitetet er opført på en gammel losseplads, samt hvad der gemmer sig under parkeringspladsen ved Institut for Fysik og Astronomi.

Endvidere bliver der mulighed for at se det kollegium, hvor prinsesse Margrethe boede som studerende på Aarhus Universitet, at opleve området hvor 25.000 studerende hvert forår følger festforeningernes kapsejls samt at se et skudhul, som stammer fra bombningen af Aarhus Universitet i 1944.

Formålet med turen er at give flere et nyt og bredere

Museumsinspektør Hans Buhl viser rundt i universitetsparken i sommeren 2024. Foto: Trine Bjerre Mikkelsen.

perspektiv på Aarhus Universitets brogede liv og historie. Derfor er det meget tilfredsstillende, når en deltager spontant udbryder: "Det er utroligt! Nu har jeg færdedes i universitetsparken hele mit liv, og så har jeg alligevel oplevet adskillige ukendte steder og historier i løbet af den seneste times tid."

Sådan kommer man med Turen begynder og slutter ved Steno Museet. Den er ca. 3 km lang og varer 1¼-1½ time. Der er ikke mulighed for at sidde ned undervejs.

Turene udbydes foreløbigt kl. 13 hver torsdag i juli og august. Billetter á 95 kr. pr. person kan købes på www.sciencemuseerne.dk under

'Steno Museet' og derefter 'Oplevelser på museet'. Billetten giver desuden fri adgang til museet før og efter turen.

Det er også muligt for grupper på max. 20 personer at booke en rundvisning på andre tidspunkter indenfor museets åbningstid for 1.125 kr. ved henvendelse til Steno Museet.

Generalforsamling i Science Museernes Venner

Onsdag 19. marts 2025 blev der afholdt ordinær generalforsamling på Steno Museet.

Formanden bød velkommen til de 14 fremmødte inkl. bestyrelsen.

1. Valg af dirigent

Per Christiansen blev valgt, takkede for valget og konstaterede, at generalforsamlingen var lovligt indkaldt.

2. Beretning om foreningens virksomhed

Formanden, Jesper Schou-Jørgensen, fremlagde beretningen, hvoraf det fremgik, at bestyrelsen på 4 møder i årets løb bl.a. havde drøftet medlemsudvikling og servicering af medlemmerne, udgivelsen af *Stenomusen*, evt. bogudgivelser,

medlemsarrangementer samt aktiviteter på museerne.

Stenomusen udgives i samarbejde med museernes medarbejdere, der står for bladets indhold, mens foreningen står for tryk og udsendelse. Bladet er væsentligt både for museernes formidling af deres arbejde og for foreningens kontakt til medlemmerne.

To tilbudte bogprojekter er blevet afvist, da de begge blev vurderet til at ligge uden for foreningens målgruppe. Der arbejdes videre med planer om en udgivelse om Væksthuse i forbindelse med en kommende udstilling.

Alle foreningens udgivelser har hidtil kunnet købes gennem foreningens e-bogsbutik hos Publizon, men firmaet har desværre lukket denne service. Dette har ikke den store øko-

nomiske betydning, da salget ikke var særlig stort, men foreningen mister en platform til præsentation af sine udgivelser. Bøgerne kan dog stadig findes hos e-bogsforhandlere, ligesom der findes en liste over dem på museernes hjemmeside.

Der arbejdes desuden på en dispensation for den 'Tilgængelighedslov', alle e-bøger skal leve op til.

Nogle af foreningens medlemmer har som tidligere deltaget som frivillige ved Steno Museets feriearrangementer i efterårsferien og vinterferien – i det forløbne år med temaerne 'Klimagasser' og 'Kunstig Intelligens'. Dette er en væsentlig støtte til gennemførelse af feriearrangementerne, som altid har gode besøgstal.

Der er gennemført et enkelt medlemsarrangement – med et

foredrag om alternativ bekæmpelse af infektioner samt præsentation af genstande fra museernes medicinhistoriske samling. Til dette arrangement var Science Museernes Venners 'søsterforening' inden for det medicinske – Stenoselskabet – også inviteret og deltog med en del medlemmer.

Desværre måtte endnu et planlagt medlemsarrangement aflyses af praktiske grunde, men bestyrelsen har intentioner om at fortsætte tiltaget – evt. med flere samlingspræsentationer.

Formanden understregede, at foreningen stadig gerne ser flere medlemmer og efterlyste i den forbindelse input om, hvad man som medlem kunne ønske fra foreningen ud over de nuværende medlemsgoder: Fri adgang til museerne med en ledsager, tre årlige numre af *Stenomusen*, et eksemplar af evt. nyudgivelser samt medlemsarrangementer.

Beretningen blev herefter godkendt.

3. Det reviderede regnskab forelægges

Kassereren fremlagde det reviderede regnskab, som udviste indtægter fra kontingent, bogsalg og CopyDan-afgift på i alt 30.090 kr. samt udgifter på 32.556 kr.

Disse udgjordes hovedsageligt af udgifter til trykning af bog og *Stenomusen*, forsendelse af *Stenomusen*, bestyrelsesmøder samt gebyrer m.v.

Med renter og kursregulering af værdipapirer endte årets resultat på et lille underskud på 928 kr. og en egenkapital på 148.208 kr.

Regnskabet blev godkendt.

4. Eventuelle forslag

Dirigenten konstaterede, at der ikke var indkommet forslag.

5. Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen foreslog uændret kontingent for 2026:

- Enkeltmedlemskab 220 kr. årligt.
- Parmedlemsskab 330 kr. årligt.
- Institutionsmedlemsskab (minimum) 330 kr. årligt.

Dette blev godkendt.

6. Orientering om aktiviteter på Science Museerne

Museumsdirektør Bent Lorenzen takkede for ordet og for den indsats, foreningens medlemmer yder. Uden denne hjælp ville der være tiltag, museerne ikke kunne tilbyde.

Museerne havde sidste år 274.000 gæster, hvoraf de 7000 var på Ole Rømer Observatoriet (ORO). Målet for

ORO er 10.000 gæster, når overnatningshytterne bliver taget i anvendelse. Der er to forestillinger pr. aften i vinterhalvåret – måske øges dette til tre næste vinter.

Museerne havde et samlet underskud på 1,2 mio. kr. sidste år – bl.a. har indretning og opstart af ORO kostet noget. Priser på adgang, formidling og varer er derfor sat op, men dette vil ikke være nok til at dække underskuddet, der dog ikke kunne betegnes som alvorligt.

Ansættelse af Ella Paldam som vicedirektør har været en stor berigelse for museets dagligdag. Bent Lorenzen går på pension i sensommeren 2026, hvor Ella Paldam så forventes at tage over.

Udstillingen *Den oversete krop* er netop åbnet på Steno Museet. Den behandler en ofte overset problemstilling: At biologiske kvindekroppe har været marginaliseret i medicinsk forskning. Den er samtidigt en ny måde at lave udstilling på, hvor man inddrager brugerne i udviklingen bl.a. gennem workshops med skoleklasser. Dette er et eksempel på, at Science Museerne går foran i udvikling af udstillinger.

I Væksthusene er der planer om udstillinger i rotunden om moderne frontforskning på

Aarhus Universitet. Der kommer årligt omkring 250.000 gæster, som herigennem kan få et indblik i, hvad der foregår på universitetet til daglig.

Der vil også blive lejlighed til at se på Aarhus Universitets rolle fremover, når universitetet fylder 100 år i 2028.

På Steno Museet skal udstillingen *Verdensbilleder* fornyes så hurtigt, der kan skaffes penge til det.

Fra forsamlingen blev der spurgt til Offentlige foredrag i Naturvidenskab (OFN). Bent Lorenzen svarede, at OFN siden sidste år har været en del af Science Museerne med foredrag i Søauditorierne og streaming til knap 500 steder rundt i landet. Dette styres af fire ansatte samt et antal studentermedhjælpere.

Bent Lorenzen omtalte også tidsskriftet *Aktuel Naturvidenskab*, som udgives af en række danske forskningsinstitutioner, hvor Aarhus Universitet trækker det store læs – tidsskriftet har dog ingen forbindelse til Science Museerne.

7. Valg til bestyrelsen

På valg var Helle Boelskifte Andersen, som blev genvalgt uden modkandidat.

Det blev oplyst, at de to medlemmer, udpeget af Science Museerne, Hans Buhl og Ole

EGGERS BJÆLDE, fortsætter for det kommende år.

8. Valg af bestyrelses-suppleanter

Begge suppleanter, Jesper Matthiasen og Ole Sonne, som også er formand for Steno-selskabet – Medicinhistorisk Selskab for Fyn og Jylland, blev genvalgt.

9. Valg af revisor og revisorsuppleant

Revisor Knud Erik Sørensen og revisorsuppleant Bjarne Toft blev genvalgt.

10. Eventuelt

Spørgsmålet om, hvad man som medlem kunne ønske af foreningen, blev taget op – eneste kommentar var, at foreningen gerne måtte fortsætte med at udgive interessante skrifter.

Dirigenten takkede for god ro og orden og overgav ordet til formanden, som afsluttede en stille og rolig generalforsamling.

Efter generalforsamlingen orienterede museumsinspektør Hans Buhl om Science Museernes samlingsstrategi og viste rundt i magasinerne i kælderen på Steno Museet.

John Frenzt

STENOMUSEN

udgives af Science Museernes Venner og udkommer tre gange årligt. Bladet sendes til foreningens medlemmer, men kan også afhentes på museet. Stof kan sendes til redaktionen:

Hans Buhl, ansv.

hans.buhl@sm.au.dk

Aase Roland Jacobsen

Charlotte Trolle Olsen

Jesper Schou-Jørgensen

Grafisk tilrettelæggelse:

Hans Buhl

Tryk: Toptryk Grafisk, Gråsten

ISSN (trykt): 2597-0720

ISSN (web): 2597-0739

Web: tidsskrift.dk/stenomusen

SCIENCE MUSEERNE

- Steno Museet
- Væksthusene, Botanisk Have
- Ole Rømer Observatorium
- Herbariet
- Off. Foredrag i Naturvidenskab

C.F. Møllers Allé 2

8000 Aarhus C

Tlf.: 8715 5415

E-mail: sm@au.dk

Web: www.sciencemuseerne.dk

**SCIENCE
MUSEERNE**
AARHUS UNIVERSITET

Lørdag 28. juni – søndag 10. august

Sommeraktiviteter for hele familien på Science Museerne. Se side 2.

Torsdag 10. juli kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Byg en satellit*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

Lørdag 9. august kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Inkaerne og den omvendte stjernehimmel*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

Søndag 7. september kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Fra big bang til universets død*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

Tirsdag 23. september kl. 19

Offentlige foredrag i Naturvidenskab (OFN): *Styrk dit tarmmikrobiom og hold dig rask* ved DNA-forsker Oluf Borbye Pedersen. Info og pladsreservation på ofn.au.dk.

Onsdag 24. september kl. 19

Stenoselskabet på Steno Museet: Udflugt til Steno Museets magasiner og foredrag om *Pragstykker i Science Museernes samlinger* ved museumsinspektørerne Hans Buhl og Morten Arnika Skydsgaard.

Tirsdag 7. oktober kl. 19

OFN: *Havets kollaps og vejen tilbage* ved havmiljøforsker Stiig Markager. Info og pladsreservation på ofn.au.dk.

Tirsdag 7. oktober kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Mennesker på Månen!* Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

Lørdag 11. oktober – søndag 19. oktober

Efterårsferieaktiviteter for hele familien på Science Museerne.

Tirsdag 21. oktober kl. 19

OFN: *Forædlingen af mennesket – før og nu* ved zoofysiolog Tobias Wang. Info og pladsreservation på ofn.au.dk.

Tirsdag 28. oktober kl. 19

OFN: *DNA og fossiler udvider vores stamtræ* ved bioinformatiker Mikkel Heide Schierup og arkæolog Felix Riede. Info og pladsreservation på ofn.au.dk.

Onsdag 29. oktober kl. 19

Stenoselskabet på Steno Museet: *Dataindsamling i sundhedsvæsenet* ved tidligere chef for Styrelsen for Patientsikkerhed Jan Greve.

Onsdag 5. november kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Kan man fange et stjernesud?* Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.

Tirsdag 11. november kl. 19

OFN: *Kan vi finde liv udenfor Jorden?* ved astrokemiker Liv Hornekær og astrobiolog Kai Finster. Info og pladsreservation på ofn.au.dk.

Tirsdag 18. november kl. 19

OFN: *Kunstig intelligens: Fra IT til samfund* ved datalog Kasper Green Larsen og antropolog Andreas Roepstorff. Info og pladsreservation på ofn.au.dk.

Onsdag 26. november kl. 19

Stenoselskabet på Steno Museet: *Sundhedsvæsenet i Grønland i et historisk perspektiv* ved fhv. landslæge Henrik Lyngbeck Hansen.

Fredag 5. december kl. 20

Fuldmåneaften i planetariet: *Rumtid og Einsteins relativitetsteori*. Udstillingerne er åbne fra kl. 19. Billetter købes på www.sciencemuseerne.dk.